

Marius PANAIT*

***O SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA BĂNCILOR POPULARE SĂTEȘTI DIN
JUDEȚUL COVURLUI LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI
ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA***

**A Short Presentation of the Rural People's Banks in Covurlui County in Late
19th and Early 20th Centuries**

Abstract: This paper refers to the conditions of the rural communes that constituted the Covurlui County, in southern Moldavia, at the end of the 19th and in early 20th centuries. After shortly mentioning all administrative subunits and the local developments during the 1907 peasants' uprising, the author contends that the small number of popular banks, as compared to the neighbouring county of Brăila, is to be related to the economic activities specific to the area, where animal breeding was more important than land cultivation.

Keywords: peasants, Covurlui, Galați, 1907, agriculture, animal breeding, people's banks.

*

Orașul Galați este prezentat în istoriografie, ca și Brăila de altfel, aproape în exclusivitate prin prisma portului, neglijându-se aspectul referitor la potențialul agricol al județului. Poziția geografică a oferit acestui județ, care dispune în bună parte de un relief de podiș, dar și de fâșii de câmpie, avantaje mari în dezvoltarea unei economii agricole solide, ale cărei produse se puteau valorifica în portul Galați. Trebuie subliniat un aspect care reiese din atestările documentare referitoare la situația agricolă a județului și care s-ar explica tocmai prin intermediul factorului geografic. Este vorba despre o concentrare a agriculturii gălățene pe ramura creșterii animalelor, în special a cornutelor mari. Așadar, dacă în literatura de specialitate se vorbește despre o anume specializare a porturilor Galați și Brăila, primul axat cu precădere pe import, iar celalalt pe export, în aceeași manieră se poate vorbi despre

---

* Profesor, Târgu Bujor.

o predilecție a agriculturii gălățene către creșterea animalelor, în timp ce la Brăila o pondere ridicată o avea cultivarea pământului. Nu putem spune cu certitudine că acest fapt era unul voluntar și considerăm că factorul geografic se face „vinovat” în bună măsură de acest lucru. Aceste afirmații nu s-au făcut întâmplător, deoarece această axare a agriculturii către creșterea de vite explică parțial de ce infuziile de credit agricol din județul Galați nu au fost la fel de substanțiale ca cele din Brăila, fapt aflat în legătură cu numărul redus de bănci populare constituite aici până la 1914.

Vom încerca în continuare să aducem în discuție și alte potențiale cauze ale fenomenului menționat mai sus. Din documentele vremii reiese un fapt referitor la discrepanța, din punct de vedere al puterii materiale, dintre comunele gălățene. Astfel, unele, în număr redus însă, apar atestate ca fiind bine închegate, iar majoritatea locuitorilor avea o situație bună sau foarte bună. În cazul acestora, sătenii preferau să lucreze cu instituții de credit agricol centrale: Creditul Agricol și ulterior Casa rurală, poate dintr-un oarecare sentiment de siguranță. În aceste condiții, băncile populare nu-și mai găseau locul într-o astfel de comună. Existau însă multe comune care se aflau într-un prag agravat de sărăcie, astfel că este aproape lipsit de bun simț să mai ridicăm problema creditului. Aici țăranii apelau, pentru a reuși totuși să lucreze puținul lor pământ, la acele învoieli agricole atât de împovărătoare și care le accentuau și mai mult starea de mizerie¹. Totuși, în documentele vremii, țăranii de aici apar ca debitori la Creditul Agricol, dar cu sume modeste, care le erau necesare achiziționării unor loturi mici de pământ de pe proprietățile statului.

O altă explicație pe care o putem da slabei colaborări a țăranilor cu Creditul Agricol și în special cu sistemul băncilor populare ține de statutul juridic al țăranilor, „clăcași împrumutăriți sau în cea mai mare parte răzeși”. Așadar aceștia dispuneau de o bucată oarecare de pământ pe care nu erau dispuși să o piardă amanetând-o la o instituție de credit, cunoscut fiind cât de greu se obținea un lot de pământ la acea dată². Este demn de menționat un aspect referitor la acea „plagă” a satului reprezentată de camăta care în diversele dări de seamă asupra situației județului, în anii 1870–1871, 1890–1891, 1910–1913, nu apare menționată. Suntem îndreptățiți să credem că un asemenea aspect a fost omis fie intenționat, pentru a-l ascunde de autoritățile centrale, fie pentru că el nu exista sau mai curând se desfășura la o scară mică, ceea ce îl făcea nedemn de menționat.

---

¹ O asemenea explicație referitoare la starea precară a comunelor din Galați și care a determinat o slabă reprezentare a băncilor populare este formulată și de profesorul P. Păltănea, atunci când i-am cerut părerea, domnia sa fiind un bun cunoscător al realităților gălățene.

² Ion Bastache, *Situația județului Covurlui*, Galați, 1913, p. 12.

Nu emitem pretenția că aceste explicații sunt cele mai juste, dar considerăm că ele au influențat în mare parte colaborarea țăranilor cu instituțiile de credit agricol, contribuind totodată la modesta răspândire a băncilor populare în aceste regiuni. Pentru a da o argumentare cât de cât solidă celor spuse anterior se cuvine să prezentăm câteva aspecte statistice referitoare la situația comunelor din județul Covurlui, așa cum apar în sursele contemporane. De asemenea, considerăm de bun augur ca această prezentare să se încadreze în limite cronologice reprezentative care să încadreze pe cât posibil și perioada de timp aflată în discuție, fapt pentru care am convenit că pentru sfârșitul secolului al XIX-lea să analizăm aspecte din preajma anilor 1890–1891, în imediată apropiere a evenimentelor din 1888, urmând să facem referiri la teribilul an 1907, ca să finalizăm prezentarea propusă cu aspecte din imediată apropiere a Primului Război Mondial. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, județul Covurlui se găsea împărțit din punct de vedere administrativ în două plase: Siret și Horincea, așadar ca vom prezenta situația comunelor respectând această diviziune.

*Plasa Siret*³

Comuna Băleni avea o populație cu o avere totală de 50.000 lei, majoritatea angrenați în activități agricole, cu precădere creșterea vitelor⁴ de muncă, dar nu numai. În aceasta comună, necesitatea de creditare era asigurată de Creditul Agricol, astfel că în 1890 erau 149 datornici cu 11.056 lei, iar cifra învoielilor agricole înscrise la primărie era de 36. În ceea ce îi privește pe țăranii fără pământ, aceștia figurau aproape integral pe listele de achiziționare de lot din proprietatea statului. Semănăturile de bază care se practicau aici erau în proporție covârșitoare cereale și plante furajere, între care: orz, ovăz, porumb, parâng⁵. Producția medie la hectar a acestor culturi este grăitoare pentru situația agriculturii: 0,3 tone grâu, 0,3 tone orz, 0,5 tone ovăz, 0,7 tone secară, 1,2 tone porumb. Referitor la statistica vitelor, Moise Pacu preciza: „numărul vitelor este ridicat numărând 5.594 capete”, după cum urmează: 667 boi, 458 vaci, 124 mânzați, 145 mânzate, 151 viței, 272 cai, 3.754 oi. Aceeași sursă ne informează că rasa vitelor era inferioară, din lipsă de reproducători de soi. Bugetul comunei era unul sărac, având venituri totale de 7.897 lei și cheltuieli de 7.697 lei.

---

³ Moise N. Pacu, *Carte județului Covurlui*, partea a III-a, Galați, 1891, pp. 1–100.

⁴ Faptul că am menționat în această ordine ocupațiile țăranilor, adică având creșterea animalelor pe primul loc, nu este întâmplător, deoarece așa cum am mai menționat aceasta era ocupația de bază.

⁵ De altfel acestea erau culturile predominante în toate comunele pe care le vom prezenta, cu mici excepții acolo unde relieful permitea practicarea viticulturii, ramura deloc neglijată de țărani.

Comuna Branîştea deţine o suprafaţă totală de 11.655 hectare, repartizată pentru utilităţi astfel: 6.478 ha teren arabil, 2.017 ha islaz, 2.793 ha fâneţe, 383 ha pădure, 109 ha vie, 150 ha bălţi şi heleşteie. Marea proprietate era reprezentată din trei moşii cu suprafeţe de 900 ha, 600 ha şi respectiv 450 ha. Locuitorii comunei erau toţi foşti clacaşi şi însurăţei împrorietăriţi de stat, un total de 1.423 suflete, un număr mic dintre ei având o situaţie materială mai bună, restul fiind „scăpătaţi în totalitate”. Cei rămaşi fără pământ erau înregistraţi pe listele de achiziţie de lot, iar dintre cei cu nevoie de credit figurau ca debitori la Creditul Agricol 130 persoane cu suma de 10.500 lei. Creşterea vitelor ocupa un rol însemnat în economia comunei, după cum arată statistica: 15 tauri, 870 boi, 736 vaci, 172 junici, 242 viţei, 147 gonitoare, 176 mânzaţi, 380 cai, 3.900 oi, 180 porci. Cultura plantelor este diversă, un rol însemnat avându-l fâneţele de bună calitate. În privinţa producţiei medii la hectar avem: 1,1 tone grâu, 1,4 tone secară, 0,3 tone ovăz, 0,6 orz, 1,1 tone porumb. Cu toate acestea veniturile comunei sunt modeste, astfel că existau venituri de 12.700 lei, dar cheltuielile se cifrau la suma de 12.500 lei.

Comuna Cuca. În această comună solul era argilos şi nisipos, dispus pe un teren denivelat, suprafaţa totală fiind de 3.250 ha, din care 1.500 ha de teren arabil, 1.300 ha pădure, 25 ha vie şi grădini. Din această suprafaţă, 2.250 ha aparţineau marii proprietăţi, iar 1.000 ha proprietăţi mici şi mijlocii. Populaţia comunei număra la acea dată 1.914 persoane, majoritatea săraci, averea lor totală estimându-se la 80.000 lei. Sunt atestaţi şi aici 45 de ţărani debitori la Creditul Agricol cu suma de 4.385 lei. Statistica privind numărul vitelor denotă creşterea animalelor ca principală ocupaţie şi în această comună. Astfel că avem 2.637 cornute mari, 386 cai şi 5.967 oi. Dintre principalele cereale cultivate în această zonă menţionăm secara, orzul, ovăzul, porumbul, iar pe marea proprietate grâul. De asemenea, ţăranii care au rămas fără pământ în urma împrorietării clăcaşilor şi însurăţelilor figurau pe listele de primărie pentru achiziţionarea unui mic lot de pământ.

Comuna Cudalbi. Populaţia comunei se cifra, la începutul anilor 1890, la aproximativ 3.970 persoane, a căror ocupaţie principală era agricultura. Suprafaţa totală aflată în proprietatea comunei era de 4.500 ha, dintre care 3.450 ha teren arabil, 55 ha vie, 150 ha păşune. Cerealele cultivate aici erau aceleaşi ca în majoritatea comunelor, având o producţie medie la hectar de 0,8 tone grâu, 1,2 tone secară, 2 tone porumb. Numărul vitelor existente este impresionant: 2.824 cornute mari, 4.484 cornute mici, 571 cai şi 4.975 porci. Bugetul comunei înregistra venituri în sumă de 12.240 lei.

Comuna Fileşti avea o suprafaţă totală de 3.700 ha, repartizate după cum urmează: 2.800 ha pentru arătură, 650 ha păşune, 17 ha fâneţe, 150 ha vie, 13 ha pădure, 72 ha bălţi. Locuitorii erau foşti clăcaşi sau însurăţei împrorietăriţi, iar numărul total al acestora era de 1.857. Marea proprietate era bine reprezentată, cea

mai întinsă moșie conținând 1.000 ha. Și în această comună existau debitori la Creditul Agricol în număr de 129, cu suma de 20.300 lei, precum și țărani rămași fără pământ și care erau înscriși pe tabelele pentru achiziționare. Producția agricolă medie la hectar indică următoarele cifre: 0,5 tone secară, 1,6 tone porumb și 2 tone orz și 1,2 tone ovăz. Se observă o oarecare preocupare a sătenilor față de grădinărit, dovadă fiind cele 200.000 kg cartofi și 22.000 kg fasole și mazăre produse anual aici. Creșterea vitelor ocupă un loc aparte și în cadrul acestei comune. Astfel că erau înregistrate 1.673 taurine, 470 cai, 1.600 oi și 435 porci. Bugetul comunei oscila între 29.900 lei venit și 20.000 lei cheltuieli.

Comuna Independența este formată din foști însurăței din 1877, precum și din clăcași împroprietăriți din satele alăturate, având în 1890 un număr de 2.124 locuitori. Dintre acestea 161 figurau ca lipsiți de pământ, dar erau înscriși pentru achiziționarea unui lot, iar alte 161 de persoane figurau ca datornici la creditul agricol cu suma de 12.470 lei. În ceea ce privește întinderea totală a comunei, aceasta este de 6,844 ha, repartizate astfel: 3.576 ha pentru arătură, 2.391 ha pentru pășunat, 720 ha repartizat fânețelor, 69 ha era destinat pădurilor și 12 ha erau utilizate pentru grădinărit. Bugetul comunei era unul pozitiv, cu un excedent de 214 lei.

Comuna Măcișeni. La nivelul anului la care ne raportăm, comuna număra o populație de 1.593 persoane, care din punct de vedere juridic erau foști clăcași împroprietăriți. Dintre aceștia 88 figurau încă pe listele de achiziție, iar 168 datorau la creditul agricol 19.709 lei. Vitele ocupau și aici un rol însemnat, numărând 1.325 cornute mari, 156 cai, 642 cornute mici. În ceea ce privește plantele cultivate, ele erau reprezentate de porumb, secară și orz, cu o medie totală la hectar de 1,2 tone. De subliniat faptul că în această comună, din totalul de 2.600 hectare 1.600 aparțineau mari proprietăți, iar 1.000 erau utilizate de mica proprietate pentru pășune și arătură. Veniturile comunei se ridicau la 5.620 lei, în timp ce cheltuielile erau de 5.489 lei.

Comuna Mânjina. Suprafața totală a terenului deținut de această comună era de 6.234 ha, distribuit după cum urmează: 4.234 ha pământ arabil, 1.500 ha pășune, 415 ha fânețe și 25 ha vii. Trebuie să menționăm faptul că din toată această proprietate 5.720 ha se află în folosința marilor proprietari, în timp ce mica proprietate dispunea doar de 514 ha. Populația comunei era reprezentată de foști clăcași și număra la acea dată 800 de suflete, sursele documentare subliniind aici o stare de sărăcie agravată a acestora. Din cele 800 de persoane, 100 erau debitoare la instituția de credit menționată până acum, iar 50 erau lipsiți de pământ fiind înscriși pe listele pentru cumpărare. Creșterea animalelor a constituit și în această comună o ocupație de bază, dovadă fiind numărul mare de animale care existau, astfel că avem

160 taurine, 1.300 oi și 150 cai. Bugetul comunei era unul sărac, din veniturile de 4.426 lei scăzându-se cei 4.375 lei cheltuiți.

Comuna Pechea. Populația acestei comune era formată din foști clăcași care se ocupau la sfârșitul secolului al XIX-lea cu creșterea animalelor, plugăritul și puțină negustorie. Țăranii s-au așezat de timpuriu aici, pe fosta moșie a prințului Alexandru Moruzi. Populația ajunsese în anul 1891 la aproximativ 2.295 persoane, care locuiau în 479 case, dar și 31 bordeie. Suprafața totală era de 3.500 hectare, distribuite pentru utilitate după cum urmează: 4.810 falcii teren arabil, 2.114 falcii pășune și 100 falcii pădure. Marea proprietate era bine reprezentată, în comună existând șase mari proprietari cu suprafețe importante, cea mai mare aparținând unui anume Alecu Mareș, care deținea 900 ha. Printre culturile cele mai frecvente întâlnim grâu, secară, orz, porumb, ovăz, care aveau o producție medie la hectar de: 1,2 tone grâu, 1,9 tone secară, 2,4 tone orz, 2,8 tone porumb și 0,5 tone ovăz. O statistică încurajatoare este cea care înfățișează numărul vitelor din comună, care ne apare astfel: 2.517 cornute mari, 496 cabaline și 2.823 cornute mici. Din numărul total al populației în registrele primăriei figurau 76 persoane lipsite de lot de pământ, dar care figurau înregistrate pe tabelele pentru cumpărare. De asemenea, existau datornici la Creditul Agricol în număr de 281 persoane, care datorau suma de 34.900 lei. Bugetul comunei era unul modest, cu un excedent de 1.266 lei, cifra totală a veniturilor fiind de 16.337 lei, iar cea a cheltuielilor de 11.071 lei.

*Comuna Piscu*⁶ era formată din foști clăcași împrumătăriți și care se îndeletniceau cu păstoritul și cultivarea plantelor. Numărul total al persoanelor care locuiau în comună era de 1.436 persoane, mari proprietari fiind doar frații Șerbănescu a căror moșie atingea 1.000 ha. Suprafața totală a pământului comunei era de 2.620 falcii distribuite pentru utilitate astfel: 816 falcii teren arabil, 37 falcii pădure, 461 falcii imaș și 33 falcii vie. Producția agricolă era axată pe cultivarea de cereale precum grâu, secară, orz, ovăz, mei, porumb și parâng. În ceea ce privește media la hectar, ea era de 1,6 tone grâu, între 1–2 tone secară, 1,2 – 2 tone orz, 1,6 tone mei, 2 tone porumb și între 1,2 – 2,4 tone parâng. Statistica vitelor se prezintă după cum urmează: 730 cornute mari, 1.527 cornute mici, 711 cai. În registrele primăriei figurau 169 persoane care datorau Creditului Agricol 14.555 lei, iar înscriși pentru cumpărarea de loturi de pământ figurau 95 țărani. Bugetul comunei cumula venituri de 7.567 lei și cheltuieli de 7.194 lei.

Comuna Slobozia-Conachi. Și în această comună statutul juridic al locuitorilor era de foști clăcași împrumătăriți sau însurăței împrumătăriți în anul 1879, numărul locuitorilor atingând la sfârșitul secolului al XIX-lea 1.755 suflete.

---

⁶ Aceasta comună este una dintre acele excepții în care se pune un accent mai mare pe cultivarea de cereale, din nou factorul geografic fiind cel hotărâtor.

Comuna deținea un teritoriu de 7.971 ha, distribuit după cum urmează: teren arabil – 6.369 ha; pădure – 320 ha, pășune – 999 ha, fânețe – 71 ha, 64 ha vie, vatra satului – 14 ha. Din această suprafață 4.500 ha aparțineau marii proprietăți, dintre care cea mai reprezentativă era a unui conte italian căsătorit în comună, pe nume Emanuil Raspali. Mica proprietate dispunea de o suprafață de 2400 ha. Și în cadrul economiei acestei comune un loc important îl ocupă creșterea animalelor, după cum reiese din statisticile vremii: 2.049 cornute mari, 377 cai, 1.466 cornute mici. În registrele primăriei figura o datorie a sătenilor de 98.000 lei, distribuită după cum urmează: 22.000 lei la Creditul Agricol, 68.500 lei la arendași și moșieri și 8.000 lei la frunțași și cârciumari. Trebuie arătat că datoria în muncă a țăranilor pentru anul 1899 era de 470 ha arătură, 115 ha prașilă, 480 ha secerat, 180 ha cules. Bugetul comunei se cifra în privința cheltuielilor la suma de 5.841 lei, iar veniturile numărau 5.866 lei.

Comuna Smulți. La vremea respectivă această comună era a doua din județ din punct de vedere al numărului de locuitori, dar totodată era și cea mai îndepărtată, situată la 62 km de Galați. Întinderea totală a pământului deținut de comună era de 2.486 ha, dintre care 2.426 ha teren arabil, 30 ha neutilizabil, 30 ha vatra satului. Marea proprietate era reprezentată de o singură moșie, care avea o întindere de 715 ha și care aparținea unui oarecare Hristofor Machi. Populația comunei se cifra la acea dată la 2.750 persoane a căror ocupație de bază era păstoritul și cultivarea plantelor. Aceste ocupații sunt pe deplin dovedite de numărul important de animale înregistrate aici, în raport cu numărul locuitorilor, o statistică indicând 1.400 capete cornute mari, 2.376 cornute mici, 110 cai. Dintre semănături cele mai utilizate erau cele de cereale și furaje, astfel că avem o medie la hectar de 1,2 tone porumb, 1,2 tone secară, orz și ovăz 1,6 tone, grâu 1,2 tone. Nevoia de creditare era satisfăcută și aici prin aceleași procedee, adică avem înregistrate 40 de tocmeli agricole, 133 persoane debitoare la Creditul Agricol cu suma de 26.000 lei, precum și un număr de 199 țărani înscriși pe listele de cumpărare de lot.

*Plasa Prut – Horincea*⁷

Comuna Targu-Bujor. Din punct de vedere al suprafeței și a numărului de locuitori, această comună era una dintre cele mai importante din județ. Întinderea totală era de 7.635 falcii⁸, împărțită astfel: 3.808 falcii destinat arăturii, 1.925 falcii pentru pășune, 188 falcii vie, 1.600 falcii pădure, iar 75 falcii vatra satului, 47 ha fiind neutilizabile. În această comună există un număr de șapte mari proprietăți, cea mai întinsă fiind cea a lui Lascăr Catargiu, de 2.800 ha, și cea a lui Paraschiv Secheiari, de 2.700 ha. Din punct de vedere a numărului de locuitori, comuna avea

⁷ M. N. Pacu, *op. cit.*, pp. 70–100.

⁸ O falcie reprezintă o jumătate de hectar, 50 arii. Termenul este un regionalism și are ca echivalent în Muntenia termenul de pogon.

la sfârșitul secolului al XIX-lea un număr de 2.747 persoane care aveau ocupații diverse, dar în principal păstoritul și plugăritul. Un loc important în economia comunei îl ocupă viticultura, suprafața de teren cultivată cu vie se întindea pe 185 ha. O stare deosebit de precară o au aici țărani, foști clăcași care aveau mari datorii la Creditul Agricol. Suma acestor datorii era de 35.000 lei repartizată la 320 persoane, fapt nemăintâlnit în nici o altă comună până acum.

Comuna Fârțânești. Statutul social al comunei era de răzeși, populația fiind atunci de 1.726 suflete. Ocupația de bază a acestora era păstoritul și cultivarea plantelor, pe lângă acestea se mai îndeletniceau și cu cărăușia și cultura viilor. Întinderea pământului deținut de comună era de 4.776 ha, dintre care 2.646 arabil, 1.000 ha pășune, 340 ha pădure, 100 ha fânețe și 18 ha vatra satului. Din totalul arabil, 200 ha sunt proprietatea statului scoase la vânzare, doritori pentru un lot fiind 63 de locuitori înscriși pe listă. Dintre plante mai des cultivate amintim: porumbul, grâul, secara, orz, ovăz, mieii, cânepa și care avea un randament mediu la hectar de 1,4 tone grâu, 1,4 tone secară, 1,2 tone porumb, 2 tone mieii, 1,2 tone orz. În ceea ce privește statistica vitelor, ea menționează un număr de 1.755 capete cornute mari, fără însă a mai menționa vreo cifră referitoare la celelalte specii amintite până acum. Bugetul comunei cumula un venit de 5.390 lei, iar cheltuielile se ridicau la 4.102 lei.

Comuna Foltești avea o suprafață totală de 9.000 falcii, proprietatea mare fiind reprezentată de o singură moșie a unui anume D. Climis, care avea o întindere de 8.000 falcii, cea mai mare moșie din județ. Această suprafață totală de 9.000 falcii era distribuită pentru utilitate după cum urmează: 2.400 falcii arătura, 518 falcii fânețe, 868 falcii pășune și 1.193 falcii bălți cu pește și stuf și 76 falcii vie. Populația comunei era de 2.100 persoane care se ocupau în principal cu creșterea animalelor, plugăritul, pescuitul și viticultura. Întâmpinau greutăți în privința pășunatului, deoarece fânețele și pășunile era inundate de lacul Brateș. În esență din diverse materiale arhivistice reiese că locuitorii acestei comune erau săraci, 200 dintre ei neavând nici un lot de pământ figurând pe listele de achiziție. Bugetul comunei dispunea de venituri în sumă de 20.000 lei, iar cheltuielile se ridicau la 19.047 lei.

Comuna Frumușița. Suprafața comunei era una destul de mare, reprezentată de 11.286 ha, repartizată după utilitate după cum urmează: 8.641 ha teren arabil, 1.600 ha pădure, 600 ha pășune, 200 ha fânețe, 294 ha vie și 97 ha vatra satului. Din acest total 9.000 ha aparțineau mării proprietăți, reprezentate prin moșierii N. Vlaicu cu 3.500 ha, Grigore Caradini care deținea 3.500 ha și G. Botez cu 2.000 ha. Locuitorii comunei erau foști clăcași împroprietăriți, numărul lor cifrându-se la 2.262 persoane având ca ocupație fundamentală agricultura. Statistica vitelor din comună ne prezintă un număr de 1.256 cornute mari, 2.700 cornute mici și 215 cai. Cerealele constituiau și aici baza semănăturilor având o distribuție în teren de 1.070 ha porumb, 750 ha secară, 600 ha grâu, 450 ha orz și ovăz. De pe aceste suprafețe se

obține o producție medie la ha de 1 – 1,2 tone. Debitori la creditul agricol figurau 185 săteni cu suma de 19.000 lei, iar dintre aceia fără pământ înscriși pe listele de la primărie erau 200 persoane.

Comuna Măstăcani. Suprafața comunei la nivelul anului 1891 era de 5.000 ha, având o repartizare de 2.582 ha pentru arătură, 194 ha vie, 385 ha pășune, 225 ha fânețe, 900 ha pădure, 242 ha vatra satului. Din acest total 3.735 ha aparțineau marii proprietăți, în timp ce mica proprietate dispunea doar de 1.260 ha. Între cei mai de seamă moșieri din comună trebuie amintit Adolf Vincler cu o moșie de 1.718 ha și Alecu Codreanu ce stăpânea 2.145 ha. Numărul locuitorilor era estimat la acea dată la 2.255 persoane, foști clăcași și de răzeși care se adăpostea în 518 case. Numărul vitelor din comuna este unul semnificativ proporțional cu populația, astfel că avem menționate 2.370 capete taurine, 2.272 cornute mici și 245 cai. Semănăturile ce se făceau în majoritate sunt reprezentate de grâu, secară, orz, ovăz, porumb, care avea o producție medie la hectar de 1,2 tone secară și grâu, 1,6 tone orz și ovăz, 1,6 tone porumb. 208 capi de familie figurau ca datornici la Creditul Agricol cu suma de 15.000 lei, iar dintre cei fără lot avem 68 de persoane înscrise pe listele de cumpărare. Principala ocupație a sătenilor era creșterea animalelor, mai ales a oilor, dar mai practicau și pescuitul și meșteșugurile casei – confecționarea de rogojini, iar pe timpul iernii se mai ocupau cu cărăușia.

Comuna Oancea. Întinderea teritorială a acestei comune era consemnată la acea dată la peste 4000 falcii, de care dispunea o populație de 2.231 suflete. Marea proprietate era reprezentată aici de moșiile lui Mihai Onu, ambasador al Rusiei la Atena, care deține o suprafață de 500 ha, și de moșia lui Bati Rafalaet, care dispunea de 170 ha. O particularitate a comunei este dată de faptul că se cultiva o cantitate importantă de viermi de mătase. Nu avem mențiuni despre datorii ale sătenilor la vreo instituție de Credit Agricol, fiind menționate doar 86 persoane care nu aveau pământ deloc.

Comuna Rogojeni. Întinderea comunei era socotită la 6.600 falcii, din care 2.600 arabile, 300 păduri, 260 falcii pășune, 160 falcii fânețe, 166 falcii vie, 100 falcii livezi, iar restul vatra satului. Locuitorii acestei comune erau toți foști clăcași și însurăței împrumutate prin legile din 1864 și 1880. Numărul total al acestora era de 2.299 persoane care se ocupau în principal cu păstoritul și plugăritul, dar și cu negoțul, păstoritul, cărăușia. Se evidențiază o aplecare către creșterea cornutelor mari, care număra 2.100 capete, precum și a cailor, în număr de 256. De asemenea, sunt menționați 175 capi de familie datornici la Creditul Agricol cu suma de 11.500 lei, precum și un număr de 103 țărani înscriși pe listele de achiziție de lot. În privința semănăturilor se cultivau aceleași tradiționale cereale și plante furajere.

Comuna Tulucești. Această comună este din punct de vedere numeric a doua din județ, numărând la acea vreme 2.976 persoane angrenate în păstorit și plugărit.

Pe timpul iernii se mai constată oarece îndeletniciri meșteșugărești și de cărașie. Este demn de menționat un aspect consemnat de Moise N. Pacu, care afirma că locuitorii nu sunt înstăriți, au o stare materială precară și era mare lucru când găseai un sătean cu plugul lui⁹. Întinderea pământului deținut de comună era de 8.000 falcii, aici intrând și moșiile statului, precum și marea proprietate, dintre care cele mai importante erau cea a lui Spiru Topali de 500 ha și cea a lui D. Movila de 700 ha. Nu avem mențiuni despre datoriile sătenilor la Creditul Agricol ori altă instituție, ci doar menționate 168 persoane fără pământ.

Comuna Vlădești. La nivelul anului 1891 comuna deținea o suprafață de 7.800 falcii, din care 5.200 aparțineau marii proprietăți și 1.700 ha se aflau în utilitatea micii proprietăți. Prima categorie era bine reprezentată aici, astfel că menționăm câteva moșii cu suprafețe mari, precum moșia Elenei Cober de 2.864 ha sau cea a lui Al. Mavrocordat de 1.718 ha, precum și cea a lui G. Malaxa de 1.145 ha. Locuitorii comunei erau foști clăcași împrorietăriți, numărând acum 2.013 persoane, care se îndeletniceau cu aceleași vechi ocupații. Aruncând o privire asupra numărului de vite raportat la numărul locuitorilor, el ne apare impresionant, astfel că avem: 1.750 cornute mari, 1.600 cornute mici, 208 cai și 405 porci. În privința semănăturilor și a randamentului mediu la ha, acesta se menține în aceeași linie generală de la nivelul județului și avem 1,3 tone porumb, 1,6 tone orz, 1,5 tone ovăz și 2 tone grâu. Și aici figurau câțiva datornici la Creditul Agricol, în număr de 280 persoane, cu suma de 25.000 lei, precum și 68 de săteni fără pământ dornici de achiziție.

Comuna Târgu Berești. La sfârșitul secolului al XIX-lea comuna este atestată cu o suprafață de 2.644 falcii, având utilitate după cum urmează: 1.061 teren arabil, 280 pădure, 330 pășune, 44 fânețe, 52 vii, 62 vatra satului. Din acest total, mica proprietate dispunea doar de 1.299 falcii, restul aparținând marii proprietăți reprezentate de moșiile Tercheleni, Voinești, Căusan, având o suprafață totală de 859 ha, toate aparținând unei singure persoane. Pământul comunei este reprezentat de dealuri, văi, iar puțin șes este neroditor, fiind acoperit cu nisip. Populația comunei este reprezentată de foști clăcași, 2.922 suflete angrenate în creșterea vitelor, plugărit, iar pe timp de iarnă cărașie. Printre semănăturile mai obișnuite erau grâul, orzul, ovăzul, secara, porumbul, la care sunt atestate următoarele producții medie la ha: 1 tona grâu, 1,8 tone secară, 1,8 tone orz, 2 tone porumb. Există un număr de 166 persoane lipsite de pământ și dornice de achiziție, precum și 243 capi de familie cu datorii de 23.000 lei la Creditul Agricol.

Comuna Cavadinești. Locuitorii comunei erau în mare majoritate răzeși, doar câțiva dintre ei fiind foști clăcași însurăței împrorietăriți. Numărul total al

---

⁹ M. N. Pacu, *op. cit.*, p. 80.

populației era de 2.140 persoane, care se adăpostea în 500 de case. Din punct de vedere al întinderii teritoriale, comuna deține 3.440 ha distribuite astfel: 2.851 ha arabil, 75 ha pădure, 150 ha pășune, 65 ha fânețe, 160 vie, 10 ha grădină, 45 ha livezi, iar restul vatra satului. Țăranii de aici se ocupau cu creșterea animalelor, viticultura, cultivarea cerealelor, grădinaritul. Se semăna în localitate porumb, grâu, secară, orz, ovăz, miei, având o recoltă medie la hectar de 1,2 tone secară, 1,8 tone grâu, 1,2 tone orz, 0,8 tone porumb, 1,6 tone ovăz. Săteni fără pământ înscriși pe listele de achiziție a unui lot sunt în număr de 34, iar debitorii la Creditul Agricol avem 275 persoane, cu suma de 20.000 lei. Mai trebuie menționat și numărul vitelor din comuna: 1.700 capete cornute mari, 1.050 capete cornute mici și 300 cai.

Comuna Târgu Drăgășeni. Pământul comunei era argilos și nisipos, având o suprafață de 2.548 ha, din care 1.144 ha pădure, 2.122 ha arabil, 378 ha pășune, 24 ha vie, 40 livezi. Din această suprafață marea proprietate deținea 1.875 ha, iar mica proprietate doar 673 ha. Marea proprietate era reprezentată de două mari moșii aparținând unui anume Anton Cincu și Nicolae Cincu, care avea o suprafață de 1.510 ha și respectiv 600 ha. Populația comunei era de 1.557 persoane, care se adăposteau în 125 case având ca principală ocupație păstoritul și cultivarea plantelor. Semănăturile mai obișnuite erau porumbul, grâul, secara, orzul, ovăzul, cartofii, fasolea, având o producție anuală de 1,4 tone grâu, 1,7 tone secară, 1, 2 tone orz, 1,4 ovăz, 2 tone porumb. O îndeletnicire aparte o constituia viticultura și pomicultura. Numărul vitelor era de 1.234 capete, dintre care: 1.010 cornute mari, 94 cai, 205 cornute mici. În general starea țăranilor era precară, iar hrana lăsa mult de dorit. Venitul comunei urca anual la 5.577 lei, iar cheltuielile la 5.300 lei. Avem și câțiva datornici la Creditul Agricol cu suma de 7.845 lei, distribuită la 112 persoane.

Comuna Jorăști. Pământul comunei era nisipos, fiind reprezentat de multe dealuri și râpe, aceste locuri fiind bune pentru creșterea animalelor. Suprafața totală a pământului era de 6.274 ha dintre care 4.389 arabil, 264 neutilizabil, 138 vie, 46 fânețe, 394 pășune, 962 pădure. Marea proprietate era reprezentată de moșiile Lunca și Hulești, care aveau o suprafață de 2.148 și respectiv 600 ha. Locuitorii sunt majoritatea răzeși, doar câțiva clăcași împrumătăriți, numărul total fiind de 1.769 persoane. Locuitorii fără pământ sunt în număr de 107 capi de familie, dar care figurau înscriși pe listele de la primărie pentru achiziție. De asemenea, avem mențiuni despre 197 de țărani datornici la Creditul Agricol cu suma de 15.000 lei. Este menționată în diverse situații ale județului starea mediocră a locuitorilor comunei, iar casele și gospodăriile denotau o sărăcie agravată.

Comuna Slivna. Pământul în această comună era nisipos, de aceea abunda plantația de salcie și pomi fructiferi. Suprafața teritoriului se calcula la 2.520 ha, din care 1.752 arabile, 458 pădure, 238 pășune, 70 vie. Marea proprietate era reprezentată de o singura moșie, moșia Onciu, care avea o suprafață de 500 ha.

Numărul locuitorilor era de 996 persoane, care se îndeletniceau cu aceleași vechi ocupații. Dintre semănăturile preponderente menționăm: grâul, porumbul, secara, orzul, ovăzul. De asemenea, este demn de menționat numărul de vite din această localitate, care se cifra la 1.000 capete. Chiar și aici avem debitori la Creditul Agricol cu suma de 9.820 lei, repartizată la 109 persoane, precum și 36 de persoane dornice de achiziție unui lot mic.

Comuna Țuțcani. Poziția teritorială a acestei comune era mai mult deluroasă și cu multe plantații, având o suprafață totală de 1.500 fălcii, din care 1.120 arabil, 40 ha braniște, 260 ha vii, 150 ha vatra satului. Populația comunei se cifra la 2.107 persoane, având ca ocupație principală creșterea vitelor, viticultura, cultivarea cerealelor. Sătenii fără pământ înscriși pentru cumpărarea de loturi mici din proprietatea statului erau în număr de 63 persoane, iar debitori la Creditul Agricol erau 180 persoane cu suma de 12.140 lei.

După această prezentare a situației comunelor din județul Covurlui se cade să completăm argumentarea cu o prezentare generală a situației județului în primul deceniu al secolului al XX-lea. Am considerat reprezentativă situația județului în imediata apropiere a Primului Război Mondial. Situația țăranilor gălățeni se menținea asemănătoare cu cea de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Fac aici referire la faptul că nu avem atestate bănci populare, țăranii preferând în continuare sistemul învoielilor agricole ori conlucrarea cu instituția de Credit Agricol centrală. Tot de aici rezultă și predilecția spre islazuri. Acest lucru este evidențiat de situația statistică prezentată de prefectul județului Covurlui, care arată că în ceea ce privește aplicarea legii de învoieli agricole, relativă la constituirea islazurilor comunale, au fost date în stăpânire comunelor 19 islazuri. Principalele comune ce au beneficiat de islaz sunt: Băleni, Braniștea, Bujor, Corni, Costache Negri, Cudalbi, Drăgușeni, Fârtănești, Filești, Foltești, Frumușița, Independența, Jurăști, Cuca, Rogojeni, Smârdan. Țăranii din județ au fost ajutați și de Casa Rurală, care a oferit comunelor, cum a fost cazul comunei Cudalbi și Fârtănești, suprafețe importante de islaz¹⁰.

Dintre aceste 19 islazuri constituite au fost oferite nouă de către proprietari, șapte de la stat și trei de Casa Rurală. Acestea au fost întrebuințate și pentru pășunarea vitelor, iar pe unele dintre ele au fost semănate plante furajere precum lucerna și parâng. Pentru a se putea folosi de islazurile comunale, țăranii erau obligați să cultive cel puțin zece ani plante de nutreț. Sămânța era asigurată de stat prin Ministerul Domeniilor și Agriculturii. Din sămânța de lucernă primită gratuit în perioada 1909–1914 s-a distribuit o parte pentru a se semăna pe islazurile comunale, iar o altă parte pentru a se semăna de locuitori pe proprietățile particulare. O statistică indica faptul că în anul 1913 se găsea semănată cu lucernă în județul

---

¹⁰ I. Bastache, *op. cit.*, p. 15.

Covurlui o suprafață de 518 ha, dintre care 272 sunt semănate de locuitori pe proprietățile particulare, iar 245 ha sunt pe islazurile comunale. Toate aceste referiri făcute la islazuri au menirea să întărească și mai mult afirmația făcută la începutul lucrării, cum că există o preponderență în județul Covurlui în ceea ce privește creșterea animalelor, fapt care explică într-o anumită măsură numărul extrem de redus de bănci populare din acest județ.

Tot din această statistică reiese continuitatea țăranilor de a apela la învoielile agricole, astfel că avem la nivelul anului 1913 4.703 locuitori învoiți pentru a cultiva în sistemul dijmei 7.887 ha, iar alți 3.347 locuitori s-au învoit pentru cultura în bani pe o suprafață de 5.000 ha. Deși există o legislație care să reglementeze aceste tocmeli, sunt menționate numeroase învoieli ilegale, deoarece nu există nici un contract autentificat în acest sens. Se observă de asemenea o predilecție a țăranilor pentru învoielile în muncă și mai puțin în bani, lucru preferat și de moșieri care își asigurau astfel brațele de muncă necesare. Această preferință pentru învoielile în muncă ne apare cu atât mai surprinzătoare cu cât diferența de pământ ce revenea țăranului în urma celor două tipuri de învoieli era infimă, doar de 17 arii. Astfel că la dijma în muncă țăranului îi revenea 1 ha și 67 arii, iar dijma în bani 1 ha 50 de arii¹¹. Ideea este că pentru dijma în muncă se statuau un număr mare de zile la ha arendat pe care țăranul trebuia să le execute, în timp ce banii puteau fi achitați mai lesne, evident acolo unde ei existau. Dar lipsa evidentă de bani a țăranilor din județ nu a lăsat liberă alegere a țăranilor, care erau obligați să prefere învoielile în muncă, cu toate că erau conștienți de faptul că zilele rămase pentru munca de pe propriul teren erau reduse, fapt ce periclita producția. Tot pe seama lipsei banilor se pune și numărul modest pe de o parte de țărani care lucrau cu instituțiile centrale de credit și pe de altă parte un număr redus de bănci populare ce au funcționat în comunele din județul Covurlui.

Un alt fapt care trebuie menționat și care se încadrează în linia generală de la nivelul țării este cel referitor la evenimentele de după anul 1907. Ca și în cazul județului Brăila, acest an nu a adus o îmbunătățire a situației țăranilor și nici o creștere vizibilă a numărului de bănci populare care se arătau benefice micii proprietăți, deși au existat o serie de înlesniri legislative pentru crearea unor astfel de instituții. Deși în județul Covurlui mișcările țărănești au fost mult mai ample și vărsarea de sânge mult mai dramatică, ceea ce s-a întâmplat după 1907 nu s-a încadrat din punct de vedere al băncilor populare nici măcar în limitele de la nivelul județului Brăila. Înainte de a arăta totuși care a fost situația băncilor populare din județul Galați, atât cât poate fi ea evidențiată din sursele documentare, se impune să

---

¹¹ *Ibidem*, p. 16.

arătam pe scurt care a fost firul evenimentelor anului etalon în problema agrară, 1907, pe teritoriul județului Covurlui.

Pe teritoriul județului Covurlui răscoala s-a propagat începând cu zilele de 8 și 9 martie. În raport cu celelalte județe din Moldova, Covurluiul a fost printre ultimele în care au avut loc frământări ale țăranilor în primăvara anului 1907. Acest lucru dovedește caracterul succesiv pe care l-a avut răscoala pe teritoriul Moldovei, acesta propagându-se de la nord la sud. Principalele centre unde evenimentele au luat amploare sunt reprezentate de comunele și satele următoare: Măstăcani, Foltești, Drăgușini, Fundeni, Bujor, Vârlezi, Rogojeni, Cavadinești, Gănești, Piscu, Vameș, Țuțcani, Independența, Pechea. Din presa locală constatăm temerea autorităților și moșierilor, care cereau cu insistență cantonarea de trupe pentru paza conacelor și instituțiilor locale, în special a primăriilor¹². Trebuie să semnalăm, înainte de a prezenta evenimentele propriu-zise, câteva aspecte particulare pe care le-a îmbrăcat răscoala din Covurlui. O primă chestiune se referă la aria de răspândire a tulburărilor, dominantă și mai bine conturată în regiunile din estul județului, pe văile râurilor Covurlui și Chineaza. O altă caracteristică este aceea că în satele foste răzășești mișcările au fost mult mai slabe decât în satele foste clăcășești ori în satele unde era o mixtură între răzeși și foști clăcași. De asemenea, un fapt aparte îl reprezintă participarea la evenimente într-un mod energic a țăranilor rezerviști concentrați în 1907, care în drumul lor spre regimente luau contact direct cu evenimentele, fapt ce le-a permis o participare activă alături de semenii lor.

Știri despre primele evenimente deschise ale țăranilor au apărut în presă încă la 8 martie, mai cu seama în ziarul local „Tribuna liberală”, care nota: „Ni se comunica că d-l prim procuror a plecat în comuna Filești și că în gara Barboși sunt 40 soldați. Se semnalează mișcări între țărani în comuna Slobozia-Conachi, unde este arendaș Juster, și în comuna Foltești”¹³. Acțiunile au demarat începând cu 9 martie la semnalul dat de țăranii din satul Vameș care au mers la primăria din comuna Piscu, unde au manifestat împotriva învoielilor agricole impuse de arendașul Vasmagides. Aceștia li s-au alăturat și țăranii din comuna Vladimirești, numărul total al răsculaților atingând cifra de 250 persoane¹⁴. Astfel, administratorul moșiei a fost sechestrat promițându-se eliberarea doar după ce va semna alte contracte de învoieli mult mai avantajoase pentru săteni. Pentru început administrația locală a acceptat toate condițiile țăranilor, numai că în ziua următoare când în sat este trimisă o companie de vânători de munte, doleanțele sătenilor au fost respinse. În atare situație, revoltații au încercat să pătrundă în oraș pentru a expune

¹² „Țara”, 14 martie 1907, p. 2.

¹³ „Tribuna liberală”, 8 martie 1907, p. 3.

¹⁴ *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, ed. Andrei Oțetea, Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac, București, 1967, p. 283.

situația prefectului în speranța că acesta îl va obliga pe moșier să-și respecte făgăduielile. Forțele de represiune cantonate la bariera orașului au respins ceata țăranilor care au fost nevoiți să se retragă¹⁵. Mișcări mai ample și mai bine organizate au avut loc în comuna Măstăcani, unde organizarea răscoalei a început concomitent cu desfășurarea evenimentelor din nordul Moldovei. La această organizare un rol însemnat l-a avut învățătorul I. Macovei, cel care înființase aici și o bancă populară. Răscoala s-a declanșat pe data de 9 martie când țăranii au protestat împotriva învoielilor oneroase impuse de arendașul P. Veron. Începând cu 13 martie evenimentele capătă forme violente, țăranii procedând la devastarea conacelor și a curților moșierești. În ceea ce privește numărul participanților cifrele nu sunt încă bine stabilite, ele variind între 200 și 800 persoane care s-au adunat în fața primăriei. La primărie răsculați au izgonit pe primari și pe secretarul comunal, apoi s-au îndreptat în masa compactă spre curtea moșierului Alecu Codreanu, care deținea o întindere de peste 2.100 hectare pământ¹⁶. Semnificativ pentru dârzenia țăranilor este faptul că în drumul lor au oprit un tren de persoane și au căutat în vagoane să vadă dacă există printre călători vreun arendaș sau arendaș din apropiere. Răsculați au luat cu asalt conacele a doi dintre moșierii cei mai importanți din regiune, un oarecare Veron din Foltești și Vingler din Drăgulești, devastându-le și distrugând registrele și hârtiile de valoare din casa cu bani. Răzvrățiți s-au retras doar la apariția unui detașament de soldați care au operat numeroase arestări, 55 de persoane fiind trimise în judecată¹⁷. Manifestațiile au cuprins și comuna Drăgușeni, unde este caracteristic faptul că forța principală a mișcării a fost alcătuită din rezerviști care refuzau să se supună ordinului de concentrare. Astfel că în ziua de 9 martie aproape 250 de rezerviști au refuzat să se prezinte la regimentul 24 Tecuci și au ridicat la luptă și pe alți țărani. Acest fapt se înscrie printre primele cazuri când rezerviștii trec la luptă deschisă și refuză îndeplinirea ordinului de concentrare. Punctul culminant al evenimentelor răscoalei din județul Covurlui îl constituie episodul sângeros petrecut chiar în orașul Galați. În ziua de 11 martie, un grup de circa 200 persoane, printre care și țărani veniți din alte părți, s-a îndreptat spre centrul orașului, voind cu orice preț să ajungă la prefectură. Majoritatea locuitorilor din cartierele mărginașe ale orașului se ocupa tot cu agricultura, iar cei lipsiți de pământ munceau în arendă pe proprietatea lui A. Doiciu¹⁸. Cu toate măsurile luate de autorități pentru a liniști spiritele din cartierele mărginașe, locuitori au reușit să se strecoare până la un punct fixat, formând în după-amiaza zilei de 11 martie un grup compact de 200 persoane. Grupul de țărani era bine înarmat și dorea să înceapă tratativele care făceau referire

¹⁵ *Ibidem*, p. 285.

¹⁶ *Ibidem*, p. 286.

¹⁷ *Ibidem*, p. 285.

¹⁸ *Ibidem*, p. 286.

la ușurarea învoielilor agricole și la acordarea dreptului de a lucra în port cu căruțele. Ajungând în strada Domnească, mulțimii i s-a adăugat pe parcurs și alți protestatari, grupul astfel format fiind întâmpinat de prefectul poliției. Deși li s-au cerut să formeze o delegație care să discute cu autoritățile, acestea au hotărât să meargă cu toții la prefectură, reușind în acest sens să rupă cordoanele de sergenți formate pentru a le împiedica înaintarea. Mulțimea a fost oprită de intervenția regimentului I Roșiori, sub conducerea sublocotenenților Livezeanu și Ion Antonescu, viitorul mareșal. În situația astfel creată s-a ordonat deschiderea focului, fapt ce a dus la uciderea a 14 persoane. Masacrul săvârșit în fața prefecturii din Galați a fost dintre cele mai răsunătoare din întreaga Moldova în contextul anului 1907¹⁹.

În urma acestor dramatice evenimente, autoritățile au ocupat orașul pentru a preîntâmpina eventuale proteste de proporții mai mari. Concomitent cu evenimentele petrecute în Galați s-au precipitat și mișcările țărănești, extinzându-se în tot județul Covurlui. Intervalul de maximă amploare a mișcărilor este cuprins între 11 și 14 martie, după aceste date amploarea mișcărilor fiind redusă de intervenția forțelor de represiune. La 11 martie au loc intense frământări în comuna Slobozia Conachi, unde țărani adunați în fața primăriei în număr de cca 200 persoane au hotărât să devasteze conacele moșierilor și arendașilor. Revolta de aici a fost înăbușită în urma intervenției unor detașamente militare la data de 15 martie²⁰. Agitații intense au avut loc și în comunele Independența și Pechea, în cea din urmă frământările desfășurându-se pe durata unor săptămâni întregi. Începute la 11 martie, ele au atins apogeul pe 16 martie, când țărani au înconjurat primăria și au încercat să intre în posesia actelor agricole aflate acolo. Un detașament de jandarmi însoțit de judecătorul de instrucție a reușit să împrăștie cu greu mulțimea agitată. La 10 martie febra răscoalei a cuprins și comuna Targu-Bujor, unde rezerviști concentrați au intrat cu forța în brutărie și au împărțit pâinea găsită în interior. A doua zi mai multe prăvălii din Târgul-Bujor au fost devastate de țărani, care au intrat apoi pe moșii și au început să le măsoare în prezența inginerului comunal chemat anume să îi ajute la măsurători. Între timp sosise o companie de infanterie care a împrăștiat pe țărani utilizând focuri de armă cu gloanțe oarbe.

În partea de nord-est a județului punctul cel mai fierbinte a fost reprezentat de comuna Rogojeni, unde la 12 martie aproximativ 400 de țărani răsculați din Gănești și Cavadinești au ajuns la Rogojeni, alăturându-se celorlalți nemulțumiți de aici. În aceeași bună tradiție țărănească de la 1907 și aici săteni pe deoparte au invadat primăria distrugând contractele de învoieli agricole, iar pe de altă parte au

---

¹⁹ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale (în continuare se va cita SJGAN), Fond Primăria orașului Galați, Dosar 20/1907.

²⁰ *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, p. 289.

ars și devastat locuințele și proprietățile marilor moșieri și arendași. Pentru potolirea spiritelor au fost trimise în zona pe lângă o companie de soldați din Oancea și o unitate de jandarmi din Galați. Armata a operat numeroase arestări printre țărani, 36 dintre aceștia fiind trimiși în judecată²¹. Concomitent cu răscoala din Rogojeni au avut loc mișcări ale țăranilor din comunele Serdar și Filești. Astfel, un grup de 600 de persoane urmărea să intre în oraș, însă grupul a fost oprit de numeroase forțe de ordine la bariera orașului. O violență mai însemnată a existat în comunele Vlădești și Țuțcani. În aceasta din urmă comună evenimentele s-au precipitat sub impulsul unor demersuri inițiate de învățătorul Vasile Cahu, care a încercat să ia în arendă prin obștea satului o anume moșie. Lucrurile au degenerat, astfel că de la perspectiva arendări pe bani țăranii au dorit trecerea în proprietate și împărțirea moșiei respective. De menționat faptul că țăranii de aici nu s-au atins de averea mobilă a proprietarului, ei revendicând drepturi asupra proprietății funciare. În aceeași manieră răscoala de aici a fost înăbușită de intervenția unor regimente ale armatei, învățătorul fiind și el printre persoanele arestate.

La începutul celei de a doua jumătăți a lunii martie răscoala din județul Covurlui a fost în linii mari înăbușită. Față de celelalte județe din Moldova ea a fost ceva mai târzie ridicare a țăranimii integrându-se cronologic nu atât în aria evenimentelor din Moldova, cât a celor din Muntenia și Oltenia. În ceea ce privește acțiunile de înăbușire a mișcării, ele se încadrează în complexitatea măsurilor luate în județ de autoritățile civile și militare și care sunt caracteristice într-o oarecare măsură tuturor celorlalte județe. Instalată la 13 martie 1907, noul prefect liberal I. C. Atanasiu a desfășurat o amplă activitate de vizitare a localităților din județ și mai ales a celor aflate în stare de agitație, după cum releva un ziar local²².

O altă măsură a constat în medierea tocmelilor agricole dintre proprietari și țărani de către unele comisii create anume și formate din oficialități locale. Un anume rol în ocrotirea spiritelor l-a avut și episcopul Dunării de Jos, care a trimis preoților circulare cu indicații privind modul în care trebuiau să intervină pentru liniștirea spiritelor răătăcite. Cu toate acestea, instrumentul principal de înăbușire a răscoalei a rămas forța armată. Comandantul corpului III armată a numit comandant militar al județului Covurlui pe colonelul Deșliu din regimentul II Siret. Ordinele date din acesta din urmă fiind erau dintre cele mai drastice, dând dovadă pe alocuri de exces de zel. Acest fapt este și mai bine evidențiat prin atitudinea subordonaților acestora față de țăranii arestați. În aresturi și închisori, țăranii erau maltratați până la desfigurare. Unele destăinuiți asupra țăranilor din Covurlui au fost făcute ulterior cu ocazia unei polemici între gazetele conservatoare și liberale din județ. Astfel, o

²¹ M. N. Pacu, *op. cit.*, pp. 28–29.

²² „Tribuna Liberală”, 20 aprilie 1907.

gazetă locală arată că unii țărani din Cudalbi și Rogojeni au fost bătuți și torturați „mai rău decât se torturau hoții de cai în vremurile trecute”. Semnificativ este și cazul țăranilor din Măstăcani, care au fost bătuți până la leșin cu frânghii ude²³. Toate aceste măsuri reprezentate de cantonarea detașamentelor militare în focarele răscoalei, folosirea păturilor mobile pentru intervenții rapide precum și duritatea excesivă a interogatorilor nu au reușit să înăbușe pe deplin agitațiile din județul Covurlui. Și aici au existat răbufniri ale țăranilor, conflicte cu moșieri și arendași, astfel că în lumea satului românesc de la începutul secolului al XX-lea exista o stare de presiune pregnantă. Răscoala din Moldova intră în reflux începând cu jumătatea luni martie, astfel că în județele nordice ale provinciei răscoala a durat aproximativ 10–14 zile; în cele centrale evenimentele s-au desfășurat pe perioada unei săptămâni, urmând ca în sudul Moldovei răscoala să se producă când în restul acesteia intra în declin. Ultimele mișcări mai ample fiind înăbușite în linii generale până în prima jumătate a lunii martie.

Deși evenimentele din Covurlui au avut o amploare însemnată, ele nu au ameliorat în nici un fel situația țăranilor. Nici după această dată nu este atestată documentar înființarea de bănci populare care ar fi putut ameliora într-o oarecare măsură condiția materială a țăranimii. Se constată într-un mod uimitor aceeași preferință a sătenilor pentru instituțiile de credit centrale, în special Casa Rurală, dar ceea ce este și mai demn de arătat este continuarea acestora în a face apel la acele învoielii agricole pe care le denunțaseră cel mai insistent în timpul răscoalei și nu numai. Oricâte explicații am încerca să dăm acestui fapt, ele nu pot argumenta riguros apelul pe care țăranii continua să-l facă la sistemul tocmelilor agricole care s-a dovedit cel mai împovărător pentru ei. Considerăm că acest lucru nu poate fi explicat prin prisma prezentului, doar un contemporan al evenimentelor ar fi fost capabil să aducă argumentele cele mai solide

După această amplă argumentare a situației țăranilor gălățeni și a situației creditului agricol în general din comunele Covurlui, dorim să ne oprim atenția asupra băncilor populare. Deși am dispus la alcătuirea acestui capitol de un material arhivistic extrem de sărac, vom încerca să arătăm cum se prezentau aceste instituții pe teritoriul județului Galați, firește acolo unde au existat și unde avea o mențiune oricât de modestă.

Așadar în arhivele județului Galați am găsit menționate 5 bănci populare în comunele Gănești, Adam, Corod, Oancea, unde funcționau băncile: banca populară a Horincenilor, banca populară Unirea, banca populară Unirea și respectiv banca populară Ștefan cel Mare. Subliniem faptul că cea mai veche dintre acestea este banca populară a Horincenilor, care are actul de naștere în anul 1902, celelalte

---

²³ *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, p. 295.

menționate sunt atestate începând cu anul 1903, adică anul în care a fost promulgată legea acestor instituții. Mai avem menționată sporadic o alta bancă în comuna Măstăcani în anul 1905, dar despre care nu avem nici o altă informație. Nu avem mențiuni despre astfel de instituții în perioade timpurii, adică în jurul anilor 1898–1899, așa cum avem în cazul Brăilei, unde prima banca populară apare în anul 1898. Lipsa surselor nu ne permite să facem afirmații sigure, dar considerăm că această „tăcere a izvoarelor” referitoare la băncile populare se datorează și faptului că interesul pentru astfel de instituții a fost șters în județul acesta din acele motive pe care le-am invocat mai sus și pe care am încercat să le argumentăm în acele prezentări statistice. Pe de altă parte, nici nu putem afirma că acestea menționate mai sus ar fi fost singurele existente, fiind lipsit de orice echivoc faptul că un anume număr de dosare referitoare la bănci s-a pierdut în diverse împrejurări. Cu toate acestea, un lucru este relevant și anume că acolo unde au funcționat astfel de bănci acestea și-au făcut pe deplin datoria, neavând nimic mai prejos decât omoloagele lor din județele unde aveau o mai bună reprezentare. Din studiere dosarului băncii populare a Horincenilor, care s-a păstrat mai complet și care ne oferă date importante, reiese că banca a fost înființată la 25 ianuarie 1902 la inițiativa învățătorului din comună, având sediul inițial în școală. În școală a fost ales de către membrii fondatori consiliul de administrație, care odată ales a plecat către Galați pentru autentificarea la tribunal a statutelor și a actului de constituire²⁴.

După cum se poate observa, nu avem nimic nou din punct de vedere al constituirii și organelor administrative. Avem un act constitutiv și statute ce trebuiesc autentificate la tribunal, precum și un învățător menționat ca fondator. Totodată există un consiliu de administrație, o adunare generală, un consiliul de supraveghere, adică acel consiliu al cenzorilor. Dintr-un proces verbal din 28 ianuarie 1902 al consiliului de administrație constatăm că la acea dată banca a fost înregistrată și autentificată de Tribunalul Galați, plătindu-se suma de 26 lei din fondurile societății. În cazul în care o persoană dorea să se înscrie în societate trebuia să redacteze acea cerere care era aprobată de consiliul de administrație, trebuie să plătească o taxă de înscriere de 1 leu, precum și 60 bani pentru eliberarea livretului²⁵. În privința împrumuturilor pe care o persoană putea să le facă la banca populară, așa cum arată dosarul unei astfel de bănci din județul Galați, acestea se eliberau pe credit personal fără girant până la o sumă stabilită în prealabil, dar cele mai multe erau cu girant, sumele contactate fiind în general mici, așa cum erau și cele luate de Creditul Agricol, după cum am arătat mai sus. Tot din aceste dosare reiese faptul că împrumuturile se contractau în general pe o perioadă de 6 luni, cu posibilitatea de

²⁴ SJGAN, Fond Banca populară a Horincenilor, Dosar 1/1902.

²⁵ *Ibidem*, Fond Banca populară Unirea, Dosar 1/1903.

prelungire în urma aprobării unei cereri în acest scop. Indiferent de tipul de împrumut, solicitantul trebuia să scrie o cerere în care menționa suma cerută, precum și utilitatea pe care urma să o dea banilor astfel obținuți.

În privința utilității banilor obținuți de băncile populare, aceștia erau întrebuințați cu precădere pentru achiziția de sămânță necesară însămânțărilor de toamnă și primăvară, precum și achiziției unui lot de pământ de pe acele moșii ale statului scoase la vânzare²⁶. Nu putem afirma cu certitudine dacă este o simplă coincidență, dar dacă ne întoarcem la prezentarea făcută comunelor gălățene veți observa că în acele comune unde avem atestate astfel de bănci (ex. Gănești, Oancea) nu avem nici o mențiune referitoare la datornici la Creditul Agricol și totodată numărul celor fără pământ figurează pe listele de achiziție de la primărie. Dacă facem o comparație cu ce se întâmplă la Brăila și în țară, așa cum reiese din expunerea de motive a ministrului de finanțe, unde era atestat documentar faptul că un ajutor substanțial pe care băncile populare l-au dat țăranilor a fost acela de a-și achita datoriile la Creditul Agricol, suntem îndreptățiți să credem că nici la Galați nu avea să se întâmple astfel, iar faptul că nu sunt menționați datornici în comunele cu bănci populare nu este doar o simplă coincidență, ci un fapt real și pe cât se poate de explicabil.

În aceeași bună tradiție a oricărei instituții românești de creditare, dar mai cu seamă a băncilor populare, au existat și aici numeroase neajunsuri în cadrul acestor instituții reprezentate fie de unele deturnări de fonduri, fie de litigii între bancă și diverși datornici, care în condițiile materiale modeste din comunele gălățene nu mai puteau achita datoriile, banca acționându-i în instanță atât pe ei, cât și pe giranți. Un astfel de caz cel puțin dubios s-a petrecut în cazul băncii populare a Horincenilor, unde din dosarul privind cheltuielile băncii se arăta că moștenitorii unui membru decedat au cerut restituirea capitalului investit de către defunct. Cu toate că acest lucru, din câte cunoaștem noi, nu era permis de statutele băncilor populare, o chitanță din dosarul în cauza arată că fiii defunctului Iancu Țepeluș au primit în urma unei cereri formulate în acest sens suma de 30 lei, sumă pe care părintele lor defunct o avea ca vărsământ deus la aceasta bancă²⁷.

Cu toate că sursele documentare sunt extrem de sărace, am încercat să arătăm pe cât posibil faptul că din punct de vedere al organizării și al ajutorului dat țăranilor, băncile populare gălățene s-au încadrat în aceeași linie generală din întreaga țară. Nota discordantă au făcut acestea doar din punct de vedere al numărului și al evoluției în decursul perioadei de timp studiate de față. Nu emitem pretenția ca numărul de astfel de instituții pe care l-am vehiculat corespunde cu

---

²⁶ *Ibidem*, Fond Banca populară a Horincenilor, Dosar 2/1903.

²⁷ *Ibidem*, f. 141.

realitatea, dar suntem îndreptățiți să spunem că numărul redus de atestări de bănci în județ se datorează și numărului foarte redus de bănci care au funcționat aici din motivele pe care le-am expus mai sus.